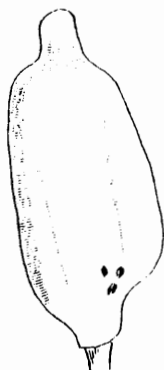

BURBAUMIA

MEDEDELINGEN VAN DE BRYOLOGISCHE
WERKGROEP DER KON.NED.NAT.HIST.VER.

13e jaargang no 3/4 - December 1959

REDACTEUR: E. Agsteribbe, Galilëiplantsoen 13hs, Amsterdam-O.
ADMINISTRATEUR: S. Groenhuyzen, Jan Zwanenburghof 12'', A'dam-W.
Gem. Giro G183 (via postgiro 13500)

VERSLAG VAN DE NAJAARSEXCURSIE NAAR OOST-FLEVOLAND EN HATTEM

door B. de Jong en A. Luitingh

Hoewel de lang aanhoudende en grote droogte, die vanaf begin mei heerste (en nog zou voortduren tot half oktober) geen rijke mosvondsten in het vooruitzicht dreigde te stellen, was het aantal deelnemers toch vrij groot, en, om op de resultaten van deze excursie vooruit te lopen, bleek de droogte allerm minst in staat om zelfs bijzondere vondsten voor ons onopgemerkt te laten blijven.

Dit keer werd het noordelijk gedeelte van Gelderland bezocht. De 26e september troffen we elkaar op de brug naar Oost-Flevoland bij Elburg. Prof. v.d. Wijk, W.D. Margadant en B. de Jong kwamen via Zwolle tegelijk bij de brug aan met P. Bakker, K. Booy en C. Keer; A. Luitingh stond daar al te wachten, samen met de Amsterdammers E. Agsteribbe, S. Groenhuyzen en J. Landwehr, die al een poosje rondgekeken hadden in de polder. P. Roorda van Eijssinga werd pas 's middags uit Zwolle opgehaald.

Allereerst werd o.l.v. Dr.D.Bakker de nieuwe polder Oost-Flevoland bekeken. Door de geweldige droogte was het ontginningswerk al ver gevorderd en zeker een jaar vóór op het schema. Hoewel de mossen nog niet veel tijd gehad hebben, zich op dit jonge terrein een plaats te veroveren, bleken de hogere planten een des te interessanter aandeel in de pio-

nier-begroeiing te hebben. Onafzienbare vlakten met - haast uitgebloeiende - moerasandijvie (*Senecio tubicaulis*) vielen direct op. *Aster tripolium*, *Scirpus maritima*, *Veronica beccabunga*, *Bidens cernuus* groeiden daar in zeer grote hoeveelheden in de slikkerige klei. Waar vaste zandgrond drooggekomen was, liet Dr. Bakker ons vol trots hele velden met *Leersia oryzoides* zien en tegen de dijk van het Veluwemeer *Gnaphalium luteo-album*! Deze botanische bijzonderheden en de enorme ruimte van deze polder vergoedden veel van wat we bryologisch te kort kwamen. De dijken langs het Veluwemeer leverden slechts enkele soorten op, waaronder *Bryum bicolor* met prachtige gemmen. Bij de palen van het oude havenhoofd, waar al verschillende bomen zijn ingeplant, konden we nog *Riccardia pinguis* vinden.

Nadat we afscheid hadden genomen van Dr. D. Bakker vertrokken we om ongeveer half twee, nu geheel gemotoriseerd, naar Zwolle, waar P. Roorda werd opgehaald, terwijl in die tijd Prof. v.d. Wijk naar het bungalow-kamp te Hattem ging om ons nachtverblijf en warme maaltijd te bespreken. Het wachten kortten de anderen door een vergeefse inspectie van de IJseloever. Vervolgens toerden we gezamenlijk langs de westelijke IJseldijk naar Zalk, waar het veerpad een rijke bron van vondsten bleek te zijn. *Abietinella abietina* bracht een ieder in een uitstekende stemming, *Physcomitrella patens* deed ons, na enig gissen naar zijn identiteit, de droogte vergeten, terwijl een boer bij het veerpontje onze vrolijkheid aanwakkerde.

Een uiterwaardbosje van veel oude essenstronken vlak bij het veerpad leverde haast alle te verwachten mossen op. Op de essenstronken: *Anomodon viticulosus*, *Isothecium myurum* en *myosuroides*, *Homalia trichomanoides*, *Lophocolea minor*, *Radula complanata* en op de grond *Thamnum alopecurum*, *Eurhynchium striatum* en *Fissidens taxifolius*. Bij een klein poeltje (met water!) in dit bosje bloeiden nog de Grote Balsamien (*Impatiens nolitangere*), iets hogerop werd Schaafstro (*Equisetum hyemale*) gevonden.

Op de terugweg naar het bungalow-kamp de "Leemkule" werd in Hattem uitgestapt om proviand in te slaan voor het avondeten, dat we nu zelf gingen verzorgen. In de voortreffelijk ingerichte bungalows, die een compleet keukentje bevatten, werden de blikken opgewarmd, waarna we, genietend van een heerlijke zachte zomeravond, buiten in een grote kring met

een tekort aan lepels alles soldaat maakten. Tot slot werd vergaderd, waarin o.a. de moeilijkheden besproken werden, die het voortbestaan van "Buxbaumia" als tijdschrift bedreigen.

De volgende ochtend werd al zeer vroeg door enkele "vroegoppers" de Trijsberg, vlak achter de leemkuilen (die volkomen "schoon" waren), bezocht. In al zijn dorheid leverde deze berg toch nog *Campylopus fragilis* var. *pyriformis*, *Plagiothecium denticulatum* en *Lepidozia reptans* op. Hierna startten we voor een lange tocht langs verschillende vennen en sprenge. Het eerste ven dat we bezochten was het Paalven in de Wisselse vennen bij Tongeren. Dit ven, waar 5 jaar geleden nog *Andromeda* groeide en nu nog *Drosera anglica* voorkomt (onvindbaar vanwege de droogte), is bijna geheel met Gagel begroeid, waartussen *Sphagnum auriculatum* uitgestrekte bulten vormde. De west-rand, waar veel *Galigaan* groeide, bleek nog *Dicranum bonjeanii* en *Riccardia multifida* te bevatten. Bij een nauwkeuriger onderzoek kwamen echter nog een paar zeldzaamheden uit het *Sphagnum* tevoorschijn, namelijk *Calypogeia spagnicola*, *Cladopodiella francisci* en *Lepidozia setacea*. Even voordat we uit dit ven stapten, rende ons nog een ree voorbij, welke opviel door zijn zeer donkere, bijna zwarte vacht. Later zou blijken dat deze dieren zich in de modder rollen, zodat het niet verwonderlijk is dat ze zo zwart zien.

Via brandgangen reden we door naar het Smidsveen, waar ons direct al de Kraaiheide opviel. In deze vennen zagen we de oorzaak van de bemodderde herten: de gehele modderbodem, waar nauwelijks nog een handvol water in te vinden was, was omgeploegd door ontelbare prenten van edelherten, reeën en wilde zwijnen en op de natste plekken zagen we met haar bedekte "rolplaatsen": gladgeschuurde, ondiepe kommetjes waarin de dieren zich om een of andere reden met modder insmeerden. Dit ven zou echter ook nog om andere eigenschappen merkwaardig blijken. Ten eerste vonden we *Sphagnum palustre* die op *Sph. compactum* leek, maar aan de onzekerheid kwam een einde toen ook *Sphagnum compactum* gevonden werd, compleet met sporenkapsels. Voorts in twee verschillende vennetjes twee *Drepanocladus*-soorten, t.w. *aduncus* en *fluitans*. Levermossen werden vertegenwoordigd door o.a. *Cephalozia media* en *Odontoschisma sphagni*.

Bij het teruggaan naar de weg, waar we gingen eten, bleek de rand van het ven vol te staan met pracht-exemplaren van *Campylopus flexuosus*, die hier zeker 5-6 cm hoog waren.

Na nóg beter speuren kwam weldra ook *Campylopus brevopilus* tevoorschijn, welke soort de laatste tijd zeldzaam begint te worden door het toenemende aantal ontginningen, zeker het type dat we vonden, n.l. met een mooi, lang glashaar. Melaas was door het vervoer maar al te vaak de glashaar afgeknipt!

Nadat we gegeten hadden beende Agsteribbe om onverklaarbare redenen plotseling het ven weer in en kwam even later terug met handenvol *Racomitrium lanuginosum*, die hij triomfantelijk begon uit te delen onder de zeer vele gegadigden.

Intussen was de eerste auto al vertrokken, zodat we met achterlating van geweldige stofwolken trachtten de verloren afstand weer in te halen. Zo snelden we de oase tegemoet, de Tongerense sprengen, waar het water geen probleem scheen te zijn. Na een voorlopige inspectie van de beek kwamen we in het eigenlijke sprengengebied, waar in talrijke greppeltjes het water uit de grond kwam. Hier geraakten we in extase, doordat we een luisterrijk stel levermosjes vonden: *Anthoceros laevis*, *A. punctatus*, *Blasia pusilla* en bovendien hele pollen van viltmos, *Philonotis fontana*. In het bos, waar ook nog wat sprengen doorheen liepen, konden nog *Sphagnum crassicaudum* en *Sph. turgidum* verzameld worden. *Barbilophozia barbata* in een droger bosgedeelte vormde de hekken-sluiter.

Na deze mooie vondsten vertrokken we naar de sprengen bij Niersen, waar het enthousiasme merkbaar zakte toen we constateerden dat langs de sprengen een reïncultuur van *Pellia* groeide. Met grote moeite slaagden we er in nog wat *Isopterygium elegans* en *Diplophyllum albicans* aan het duister van het dichte beukenbos te ontrukken, maar dit was dan ook de laatste vonk die de excursionisten bijlichtte.

Zien we nog even terug op dit weekeinde, dan valt het direct op, dat, tegen elke verwachting in, er toch een groot aantal mossen gevonden is, n.l. 86 bladmossen en 30 levermossen. Dit vindt echter voornamelijk zijn oorzaak in het feit dat we, dankzij het gemotoriseerde vervoer, zo veel verschillende terreinen konden bezoeken. In totaal werd tijdens de excursies bijna 100 km. afgelegd!

Summary:

The autumn field meeting of the Bryological Society was held on the 26th and 27th of September 1959 in the northern

part of the province of Guelders. The long, hot summer had caused a drought in many parts of the country so that the outlook for the excursion was not very cheerful. Nevertheless, the result was beyond expectation.

On the first day, a visit was paid to a newly reclaimed part of the IJsselmeer, Oost-Flevoland. A pioneer vegetation was found here in which the bryophytes were but poorly represented, the most notable being *Riccardia pinguis* and *Bryum bicolor*.

Next meadows and coppices in the vicinity of the village Zalk on the river IJssel, were explored. *Abietinella* and *Physcomitrella patens* were collected in the meadows and in the coppices, the interesting species *Anomodon viticulosus*, *Lophocolea minor* and *Radula complanata*.

The next day began with a visit to a moor (Paalven), rather dry as a result of the drought. Some unusual species were recorded such as *Calypogeia sphagnicola*, *Lepidozia setacea*, *Cladopodiella francisci* and *Riccardia sinuata*. Some distance further on, a nearly completely dried-up bog in a heath was examined (Smidsven). Much *Odontoschisma sphagni* and some *Cephalozia media* was found as well as *Racomitrium lanuginosum*. To our surprise, *Campylopus brevipilus* (a moss that is becoming rare in the Netherlands) was fairly abundant here.

In the neighbourhood of the village of Tongeren a number of springs well up and they are the origin of several brooks. The banks of these brooks had a luxuriant vegetation and they were rich in mosses. The most notable species gathered here were *Philonotis fontana*, *Blasia pusilla*, *Anthoceros laevis* (c.sp.), *Anthoceros punctatus* (c.sp.) and in a wood near by, *Barbilophozia barbata*. In all, 116 species were recorded.

Soortenlijst

Legenda:

1 -	Langs kant Veluwemeer bij Elburg	-	26 sept. 1959
2 -	Polder Oost-Flevoland	-	26 sept. 1959
3 -	Veerpad bij Zalk aan de IJssel	-	26 sept. 1959
4 -	Bos bij Zalk	-	26 sept. 1959

5	-	Trijsberg bij Hattem	-	27 sept. 1959
6	-	Paalveen bij Tongeren	-	27 sept. 1959
7	-	Smidsveen	-	27 sept. 1959
8	-	Tongerense beek en greppels	-	27 sept. 1959
9	-	Bos bij Tongerense beek	-	27 sept. 1959
10	-	Sprengen bij Niersen	-	27 sept. 1959

[illegible]

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Dicranum scoparium	-	-	-	-	x	x	x	x	x	-
Eurhynchium stokesii	-	-	x	-	-	-	-	x	-	-
" striatum	-	-	x	x	-	-	-	-	-	-
Fissidens taxifolius	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
Funaria hygrometrica	-	x	x	-	-	-	-	-	-	-
Grimmia apocarpa	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-
" pulvinata	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-
Homalia trichomanoides	-	-	x	x	-	-	-	-	-	-
Homalothecium sericeum	-	-	x	x	-	-	-	-	-	-
Hypnum cupressiforme	-	-	-	x	-	x	-	-	x	-
" imponens	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-
Isopterygium elegans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x
Isothecium myurium	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
" myosuroides	-	-	-	x	x	-	-	-	-	-
Leptobryum pyriforme	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
Leptodictyum riparium	-	x	x	-	-	-	-	-	-	-
Leskea polycarpa	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
Leucobryum glaucum	-	-	-	-	x	x	-	-	-	-
Mnium affine	-	-	x	-	-	-	-	x	-	-
" cuspidatum	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
" hornum	-	-	-	-	-	x	-	x	-	-
" punctatum	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
" undulatum	-	-	x	-	-	-	-	x	-	-
Orthodicranum montanum	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-
Orthotrichum diaphanum	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-
Philonotis fontana	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
Physcomitrella patens	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-
Physcomitrium pyriforme	-	x	-	-	-	-	-	x	-	-
Plagiothecium curvifolium	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-
" denticulatum	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-
" laetum	-	-	-	-	-	x	-	x	-	-
" ruthei	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
" undulatum	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-
Pleurozium schreberi	-	-	-	-	-	-	x	-	x	-
Pohlia nutans	-	x	-	-	-	x	x	x	x	-
Polytrichum commune	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
" juniperum	-	-	-	-	-	-	-	x	x	-
" marginatum	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-
Pseudoscleropodium purum	-	-	x	-	-	x	-	x	-	-

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Racomitrium lanuginosum</i>	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-
<i>Rhynchostegium megapolitanum</i>	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-
<i>Ehytidiadelphus squarrosus</i>	-	-	x	-	-	x	-	x	-	-
" <i>triquetrus</i>	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
<i>Sphagnum auriculatum</i> (det. Agst.)	-	-	-	-	-	x	-	x	-	-
" <i>compactum</i>	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-
" <i>crassiciadum</i> (det. Agst.)	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
" <i>cuspidatum</i>	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-
" <i>fimbriatum</i>	-	-	-	-	-	-	-	x	-	x
" <i>molluscum</i>	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-
" <i>palustre</i>	-	-	-	-	-	-	x	x	-	-
" <i>rubellum</i>	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-
" <i>turgidum</i> (det. Agst.)	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
<i>Tetraphis pellucida</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-
<i>Thamnium alopecurum</i>	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
<i>Tortula muralis</i>	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-
" <i>ruralis</i>	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-
<u>Hepaticae</u>										
<i>Anthoceros laevis</i>	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
" <i>punctatus</i>	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
<i>Barbilophozia barbata</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-
<i>Blasia pusilla</i>	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
<i>Calypogeia sphagnicola</i>	-	-	-	-	-	x	-	-	x	-
" <i>trichomanis</i>	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
<i>Cephalozia bicuspidata</i>	-	-	-	-	-	x	x	-	x	-
" <i>connivens</i>	-	-	-	-	-	x	x	-	-	-
" <i>media</i> (det. Groenh.)	-	-	-	-	-	x	x	-	-	-
<i>Cephaloziella starkei</i>	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-
<i>Chiloscyphus pallescens</i>	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
<i>Cladopodiella francisci</i>	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-
<i>Diplophyllum albicans</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x
<i>Gymnocolea inflata</i>	-	-	-	-	-	x	x	-	-	-
<i>Lepidozia reptans</i>	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-
" <i>setacea</i>	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-
<i>Lophocolea bidentata</i>	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
" <i>heterophylla</i>	-	-	-	-	-	x	-	x	-	-
" <i>minor</i>	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
<i>Lophozia ventricosa</i>	-	-	-	-	-	x	-	x	x	-

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Marchantia polymorpha										
var. aquatica	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
Metzgeria furcata	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
Odontoschisma sphagni	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-
Pellia epiphylla	-	-	-	-	-	-	-	x	-	x
" fabbroniana	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-
Ptilidium ciliare	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-
Radula complanata	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
Riccardia multifida	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-
" pinguis	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-
" sinuata	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-